

EEN EN ANDER OVER 'DE OLYPHANT' NABIJ NIEUWESLUIS

door J. KLOK

TERZIJDE van de dijk, gelegen tussen Heenvliet en Nieuwesluis ligt enigszins verscholen achter het groen het fraaie buitenhuis 'De Olyphant'.

Het huis ontleent zijn naam aan de gevelsteen, te zien boven een dichtgemetselde toegang in de toren. De vorm van deze steen doet denken aan de vulling van een gothische spitsboog. Zij stelt voor een olifant, welke op zijn rug een burcht draagt. Aan weerszijden wordt dit dier geflankeerd door twee schilden, beide beladen met een paal.

Aan 'De Olyphant' vallen twee bouwperioden te ontdekken. De achtkantige toren, met bovenaan het jaartal 1592, is een overblijfsel uit de beginbouw. Ook het rechtergedeelte, waarop in muurankers 1591, bevat nog verschillende bouwfragmenten uit deze tijd. Het linkergedeelte daarentegen, alsmede de ingangspartij en de verdere raamindeling duiden erop, dat latere eigenaren tegen het einde van de 18de eeuw op grootscheepse wijze naar de mode van die tijd allerlei veranderingen hebben aangebracht.

Het is bekend, dat „De Olyphant" werd gebouwd in opdracht van een zekere Cornelis van Coolwijk, rentmeester van de heer van Heenvliet. Men meende dat de naam verband hield met de ivoorhandel, welke door de stichter zou zijn uitgeoefend. Anderen schreven deze typische naam toe aan zijn relaties met Engeland, waar 'de olyphant met burcht op de rug' wel als wapen voorkomt.

Nader onderzoek wees echter uit, dat Coolwijk te Delft woonde aan de Voldersgracht 'In de Gulden Olyphant'. Hij bekleedde onder meer de belangrijke post van rentmeester over de geestelijke goederen in Holland. Aangezien ook Voorne hiertoe behoorde, kan zonder meer worden aangenomen, dat de beide wapenschilden betrekking hebben op de wapens van Delft en Voorne en zo kan de voorstelling van de gevelsteen zonder meer worden verklaard.

De vraag rijst, wat Coolwijk beoogde met de bouw van dit buitenhuis.

In dit verband dient te worden gewezen op de omstandigheid, dat het uitgestrekte watergebied tussen Voorne en het vasteland

van Holland zich juist op de hoogte van Nieuwesluis sterk begon te wijzigen. In die tijd waren avonturiers reeds bezig de snel groeiende zandbanken voor Vlaardingen in te polderen. Daarnaast werd in 1589 door Maximiliaen van Kruiningen, heer van Heenvliet, de 'Nieuwe Sluis' aangelegd. Het verzanden van de Maas nabij de mond van de Bornisse schiep grote mogelijkheden.

Op 9 april 1590 werd tussen de genoemde Maximiliaen aan de ene zijde en de heren Cornelis Adriaensz. Hoedenpijl, Jacob van Sloten en Cornelis van Coolwijk aan de andere zijde de koop gesloten van het bedijkte land, genaamd het Nieuwland met bijbehorende gorzingen langs de Bornisse en de Maas tot aan Zwarte-waal benevens het land 'De Blaesbalck'. De koopsom bedroeg 10.900 gulden. Hieruit kan worden geconcludeerd, dat genoemde participanten beoogden het exploiteren van een landbouwbedrijf, ten dienste waarvan in het daaropvolgende jaar reeds met de bouw van een statige boerenbehuizinge een aanvang werd gemaakt.

Ongetwijfeld werd daarbij rekening gehouden met eventuele uitbreiding van het bedrijf, hetgeen ook niet lang op zich heeft laten wachten. Na enkele tientallen jaren konden de gorzen langs de Maas en de Bornisse weer voor een groot gedeelte worden ingedijkt. De naam van hem, die hierbij ongetwijfeld het initiatief heeft genomen leeft nog voort in de 'Coolwijkspolder'.

De oorspronkelijke opzet van boerenbehuizinge zou blijven bestaan tot het einde van de 18de eeuw. Een en ander neemt echter niet weg, dat aanvankelijk zeer vooraanstaande families 'De Olyphant' met toebehoren bezeten hebben. Zo kunnen als eigenaren worden genoemd in de eerste plaats Johan van den Kerckhoven Polyander, heer van Heenvliet, die 'De Olyphant' kocht van de kleinzoon van Coolwijk in 1629. Genoemde Polyander heeft een belangrijke rol gespeeld in het diplomatieke leven van de jonge republiek. Een gevelsteen in het zogenaamde herenhuis van Heenvliet toont aan de importantie van deze kunstminnende heer. Even voor zijn dood verkocht hij 'De Olyphant' aan de bekende Hendrik Trip uit Amsterdam, waarna het in 1666 overging op diens dochter Margaretha Trip, die gehuwd was met Johan Munter, raadsheer in den Hove Provinciaal te 's Gravenhage. Zij overleed op 30 mei 1711. 'De Olyphant' kwam toen in het bezit van Margaretha Cecilia Munter, vrouwe van Zanen en Raaphorst, echtgenote van William, eerste Earl Cadogan, Viscount Caversham, Baron Reading. Zij liet

in 1749 twee dochters na. Een dochter trouwde een jongere zoon van de eerste graaf van Portland en stierf kinderloos. De andere dochter trouwde de tweede hertog van Richmond en had een zeer uitgebreid nageslacht.

Wat zich in die tijd op 'De Olyphant' heeft afgespeeld kon niet worden nagegaan, maar uit archiefstukken elders krijgt men de indruk, dat degenen, die als pachters van 'De Olyphant' waren aangesteld zich als heer en meester lieten gelden. Dit spreekt wel heel duidelijk uit een bijzonder langdurig proces, tussen 8 juni 1742 en 1 september 1743 gevoerd over het hek op het land 'de Blaesbalck' en de passage daardoor ten behoeve van passagiers voor het veer van Nieuwesluis op Rozenburg. Tot groot ongerief van de boer lieten deze heel dikwijls het hek openstaan, waardoor somtijds grote schade werd berokkend aan het gras en het vee.

Inmiddels is er ook in de landen van Voorne een nieuw soort landadel opgekomen. Heerlijkheden en dorpen waren in het bezit geraakt van families, die van geslacht op geslacht zich hadden weten op te werken en posities hadden verworven. Hiertoe mag worden gerekend Jan Preuijt, heer van Oudenhorn en raad van de vroedschap der stad Brielle. Hij is het, die van de erfgenamen van gravin Cadogan in 1772 'De Olyphant' in zijn bezit verkreeg. Aangenomen mag worden dat sedertdien de functie van 'De Olyphant' als boerderij werd gecombineerd met die van buitenplaats, waar het 's zomers aangenaam vertoeven was. Het is dan ook niet onwaarschijnlijk, dat onder het beheer van Preuijt 'De Olyphant' tot een lustplaats werd omgebouwd en aldus het aanzien verkreeg van hetgeen thans het oog bekoort.

Via de kleindochter Johanna Preuijt, die op 17 augustus 1800 in het huwelijk treedt met Arij Kwak, secretaris van Zwartewaal, zal 'De Olyphant' in het vervolg dienst gaan doen als ambtswoning van de ambachtsheer, tevens burgemeester en secretaris van Zwartewaal. In deze functie werd Arij Kwak opgevolgd door Cornelis Kwak, die als heer van 'De Olyphant' tot op heden nog grote bekendheid geniet.

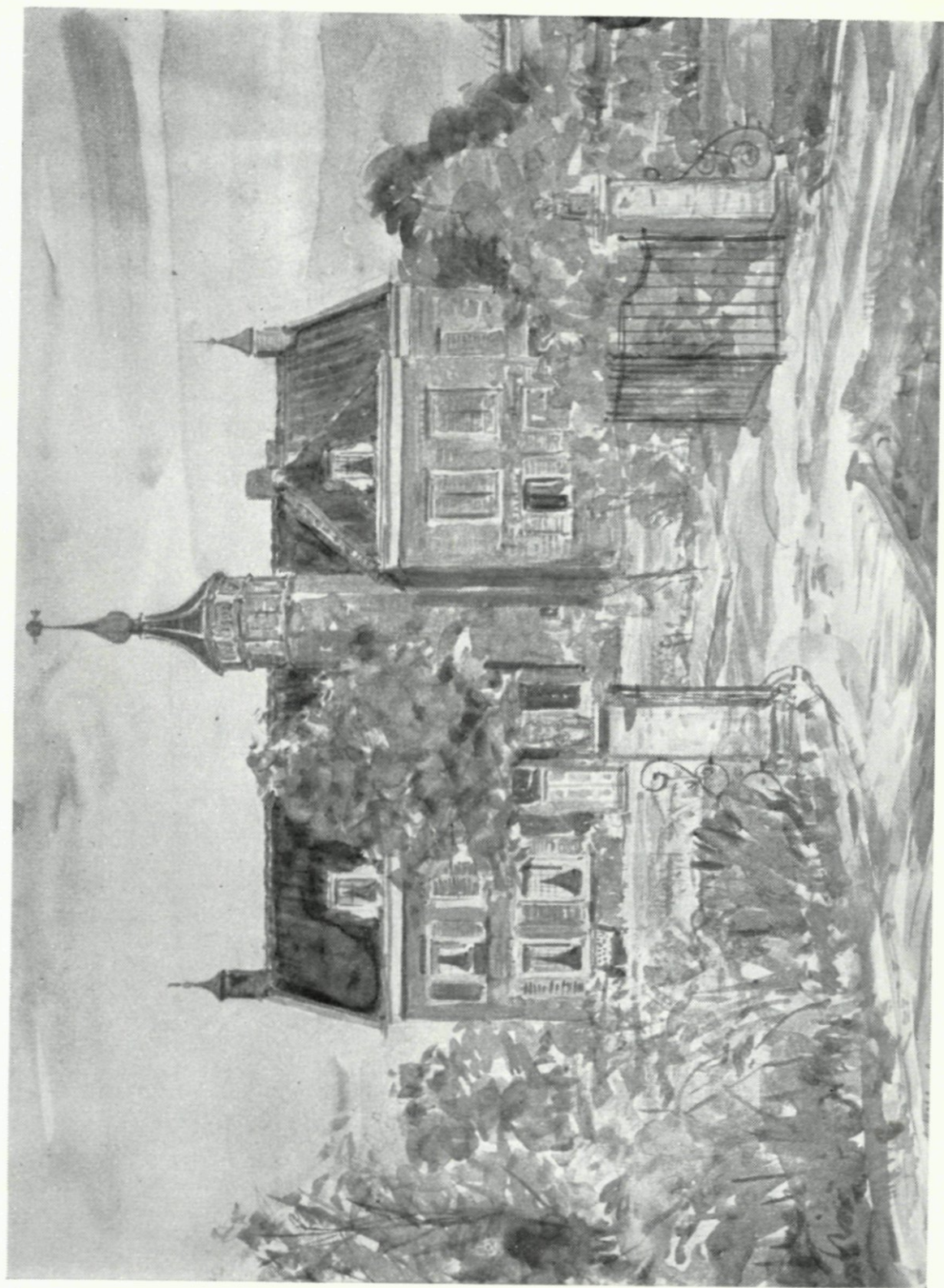
Inmiddels werd in 1827 het Voornse Kanaal aangelegd, welk planologisch monstrum de omgeving van 'De Olyphant' geheel heeft veranderd. De Nieuwesluis groeide uit tot een buurtschap van ca. 300 personen, waardoor het gebouw meer op de achtergrond werd gedrukt.

De dames Hofkes hebben tenslotte het grote fortuin, dat hun oom Ary Kwak ze nagelaten had, na hun dood omgezet in de zogenaamde Hofkestichtingen bestemd voor Zwartewaal, Heenvliet en Oudenhorn. 'De Olyphant' verkochten zij aan de N.V. Hollandia Melk, die hierin een melkfabriek vestigde. In 1918 was er wederom een nieuwe eigenaar, namelijk de heer A. Korteweg. Zes jaren later werd serieus overwogen om het hele gebouw maar af te breken. Dat dit tenslotte niet is doorgegaan, kan onder meer worden toegeschreven aan de protesten, die deze plannen bij velen in den lande uitlokten. Notaris J. M. Korteweg, de volgende eigenaar, gaf in 1929 opdracht aan architect A. A. Kok tot een algehele restauratie, welke in 1930 werd voltooid.

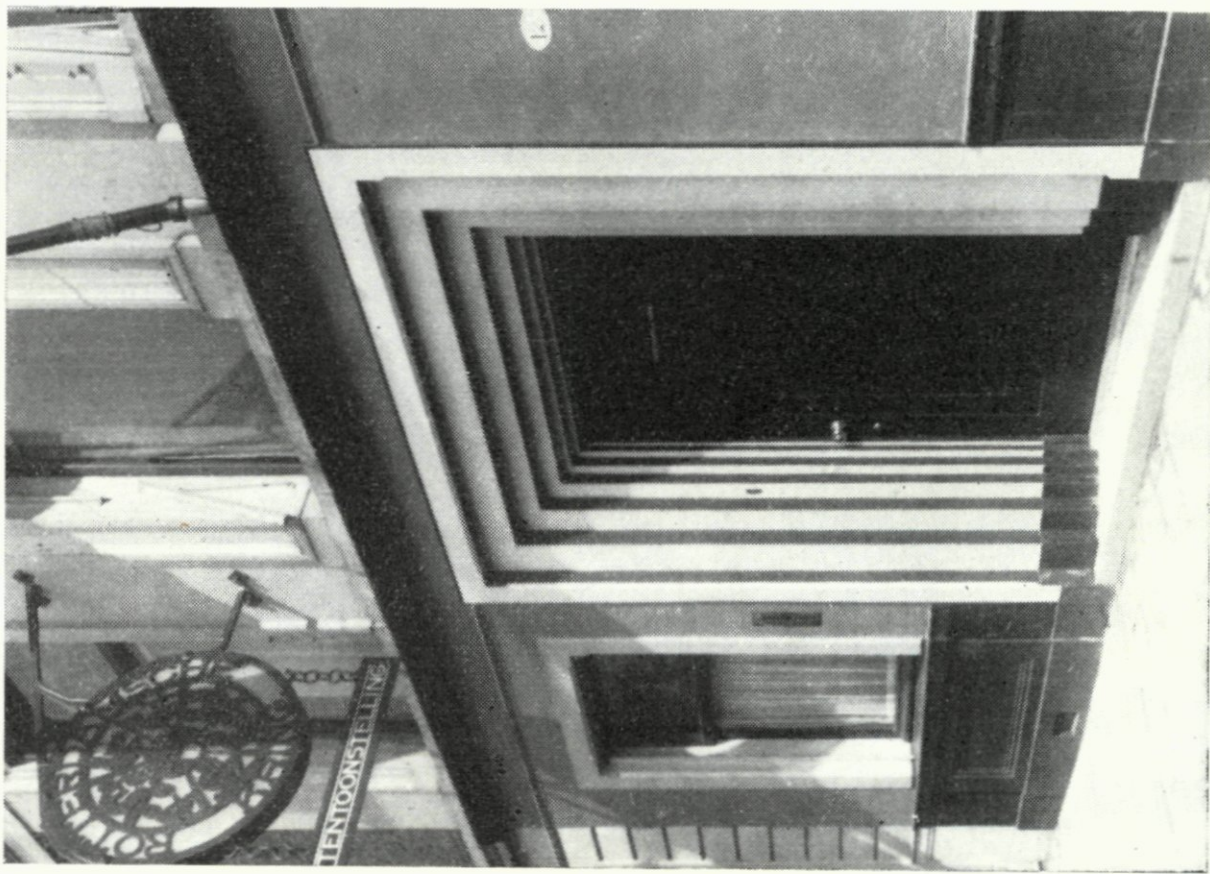
In 1944 dreigde opnieuw afbraak. Dank zij de voorspraak van Generalkommissar, Hauptabteilung Wissenschaft, Volksbildung und Kulturpflege, werd een oplossing gevonden, waarbij 'De Olyphant' wel moest worden ontruimd, doch niet werd afgebroken.

Bijna zou tijdens de februaristorm in 1953 de polder, waarin het huis gelegen is, zijn ondergelopen, hetgeen ongetwijfeld veel schade aan 'De Olyphant' zou hebben berokkend. De heer G. D. van Es Gips, sedert 1950 eigenaar, stelde zijn huis ter beschikking van ca. 100 militairen, werkzaam in verband met de watersnood.

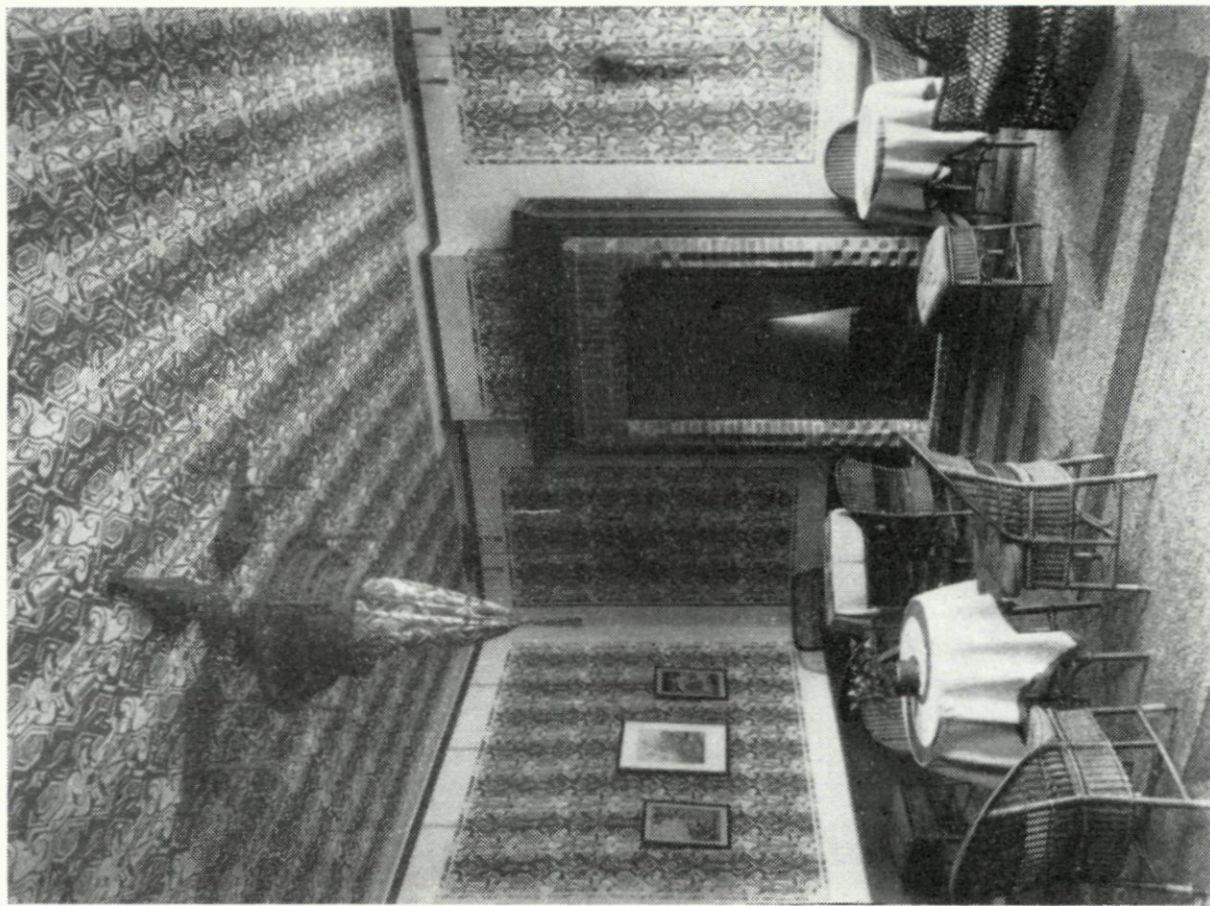
Thans hebben zich nieuwe donkere wolken boven de gebieden rondom Nieuwesluis opgestapeld. De industriële ontwikkeling op Rozenburg heeft een dusdanige uitbreiding ondergaan, dat door de aanleg van een kanaal de buurtschap de Nieuwesluis en het buiten 'De Olyphant' geheel geïsoleerd zullen worden en hoogstwaarschijnlijk zullen moeten verdwijnen. Zij die hiermede worden geconfronteerd kunnen zich moeilijk verenigen met deze gang van zaken en het is geen wonder dat de pers reeds herhaalde malen haar teleurstelling heeft geuit over de dreigende verdwijning van 'De Olyphant'. Het betreft immers een van de meest waardevolle historische gebouwen uit de omgeving met een prachtige entourage. Het verdwijnen hiervan zal niet anders dan groot verlies opleveren in een gebied, waar meer en meer de recreatie voor de bewoners een levensnoodzaak wordt.

32. Huize 'De Olifant', 1959; naar een aquarel van A. Kikkert.

34. De voordeur van Eendrachtsweg 12 (door De Koo).

35. De bovenvoorkamer (door De Koo).

36. *Mr. Rudolf Mees.*